

גאון ז"ל כתב, כך היו הראשונים ז"ל מפרשים כי טבריה וצפורי סמוכין זו לזו⁸⁵ והיה שער של זו מסויד בסיד עד קצה העיר, וכן שער של זו מסויד בסיד עד קצה העיר. ואם תכתב אות גדולה עד קצה זו, כאשר יכתב על השערים אות גדולה כמה עד קצה זו לזו, אע"פ שאין קרובות זו לזו, הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו יודע הוא כי תואמות הן ומכוונות זו לזו. והיינו דאמר' כתיבה אלא שהיא מחוסרת קריבה, ע"כ. ודבר רחוק הוא זה. אבל מצאתי בירוש' ⁸⁶ ענין יורה על פירוש זה. דגרסינן התם ר' יעקב רבי יוסה בשם ר' אליעזר כתב אות אחת בטבריה ואחת בצפורי חייב. והא תניא אם אינן נהגין זה עם זה פטור, אמר ר' בא בר ממל תפתר בסיד דק ⁸⁷.

ועלו בידו שתיים, וכגון דלא נתכוון לכתוב שתי אותיות ידועות אלא איזה אותיות שיזדמן לו ⁸⁰. וכההיא דאמר' לעיל ⁸¹ כל מקום שתרצה תנוח. ובהא נמי מיתרצא מתני' דתתני נתכווין לכתוב ח"ת ועלו בידו שני זיינין פטור. דאף בהא איכא למידק, מ"ש נתכוון לכתוב ח' ועלו בידו שני זיינין, אפי' נתכוון לכתוב זיין וחית וכתב טי"ת וכ"ף פטור, שלא נתכוין לאלו. מידי דהוי כנתכוין לכבות זה וכבה את זה דפטור, כדאיתא בכריחות ⁸². אלא דמתני' בנתכוון לכתוב שתיים אי אלו שתיים שיעלו בידו, אבל עכשיו היה כותב ח' ועלו בידו שני זיינין. ומ"מ בדעתו הוא שאם יזדמנו לו דרך מקרה אותיות הצריכות זיין שזיינם ⁸³, ומש"ה אמרינן הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני.

7 מהא דאמרין הב"ע פגון שנטלו לגנו של ח"ת עשאו שני זיינין. שמעינן דכה"ג לא מיקרי חק תוכות, שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות. וכן שנטלו לגנו של דלי"ת ועשאו רי"ש, ואינו אלא כדיו שנפל על גבי האות ומעבירו ⁸⁸.

תאנה נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים חייב. איכא למידק ולהוי כנתכוון לזרוק שתיים וזרק ד' דפטור ⁸⁹. וי"ל דהכא בשרוצה שתיים, אלא שעכשיו היה מתכוין לכתוב האחת מהן

[קה, א] חביב נתתיך באומות. דאנו דורשין ה"א בחי"ת. וכמו שאמרנו בירושלמי בפ' כלל גדול ⁹⁴ גבי אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. מגין לאבות מלאכות מן התורה, רבי חנינא דצפורי בשם ר' אבהו א' חד למ"ד תלתין ה' חמשה דבר חד דברי' תרי, מכאן לאבות מלאכות מ' חסר אחת שכתוב בתורה. רבנן דקסרין אמרי אפי' מן אתרה לא חסרה כלום, אלא א' חד ל' תלתין ח' תמינא, לא מתמנעין רבנן דדרשין בין ה"א לחי"ת.

מליק פרק הבונה

רבינו דאירי באותה מגילה, פשיטא דחייב ומאי קמ"ל. ⁸⁵ עי' בשו"ת הר"י מגאש סי' מה שכתב דטבריה וצפורי קרובות זו לזו והוכיח כן מסוגיין. וביפה עינים כאן הקשה מהירושלמי תענית פ"ד ה"ה דאיתא שם דמטבריה לציפורי יש יח מיל. ⁸⁶ בפרקין ה"ד. ⁸⁷ כן גרס גם קרבן העדה שם והמ"מ פ"א ה"ב (אלא דהמ"מ פירש הירושלמי דלא כרה"ג, עי"ש) ולפנינו הגירסא: בסדרה. והפ"מ גרס בסדרה, ופירש כר"י. ⁸⁸ דעת הר"ן בסוגיין, המרדכי בגיטין (פ"ב סי' שדמ) והסמ"ג (הל' גיטין סי' ג) דבכה"ג הוי חק תוכות, אלא דבשבת חייב דהוי מלאכת מחשבת. (ועי' בשו"ת רעק"א ח"א סי' כא שמבאר דברי הר"ן) וכ"פ בשו"ע א"ח סי' לב סי"ו. (ועי"ש בפמ"ג במשב"ז סקט"ז). ועי' בב"ש (אבן העזר סי' קכה סק"ג) שכתב דאף דהוי חק תוכות,

חייב בשבת. דילפינן ממשכן דהוי כתב אפילו רשימה מה שהיו רושמים על הקרשים. ורבינו בתשובותיו (ח"א סי' תרי"א, והר"ד בב"י בס"י לב) כתב דהיכא דהאות לא היה כתובה כתקנה ועכשיו מתקנה, הו"ל חק תוכות ופטור. וכתב רעק"א בשו"ע שם (דפוס יוהנסבורג, ונדפס גם בשו"ע הוצ' טלמן) דרבינו תור בו ממש"כ כאן. ועי' במנח"ח מוסף השבת מלאכת כותב, בשפ"א בסוגיין ובדברי יחזקאל (סי' ד אות ה) מש"כ בזה. ⁸⁹ לעיל ע"ג, א. ועי' ברש"ש שתיריך קושיא זו. ⁹⁰ כ"כ גם תוס' בד"ה נתכווין, ח"י הר"ן והח"י המיוחסים לר"ן. והרמב"ן דחה תירוץ זה. ועי' במאירי ותור"ד. ⁹¹ צ.ו. ב. ⁹² כ. א. ⁹³ צ"ל: שיזיינם. ⁹⁴ במכלתין פ"ז ה"ב.

ואחד על הא עם האחר ה לפרש אח בירושלמי. פעמים שלש ארוג מאתמו מאתמול. ר האריג, אחד אחד על גב וחכמים אוב שני חוטיין. ו השיעור. אב אפילו באחד דהבונה כו חוט אחד ו לרבנן דלהט [קה, ב] גו ידי קריעה.

1 בפרקין ה' ולפנינו: שני שנים, אחד האורג, וכ"פ והרמב"ם כתו כתב בסוף ה גם בסוף הי 6 בפרקין ה' על המשנה ד' דמאי קא מבי משום כך הבי שחלל את ה הירושלמי ד' שחייב. והפני משום דהוי כ הוי מקלקל. בסוגיין. מנחות פ"ה ו שמבאר דאף לא יצא ידי וא"כ קושיית קריעה, (דהו תני יצא ידי חטאתו בשב הדמב"ם בפ"ו חטאת אחרת

ב"א אוריג (חזרו"א ה' גו"ל) י' אינן גוונן א"ל
 (חזרו"א חזרו"א ה' גו"ל) י' אינן גוונן א"ל

כן כבנו ואמר כן. והיה מלבישו ועושה לו גיענועין ככן ואמר שהיה אוהבו כבבת עינו. וכן יש אותם עדים הראשונים ששמעו בו שהיה מפתק בנחלה בו. ועבשיו נפטר לבית עולמו פתאם וחיים לנו ולכל ישראל הניה. והיה לראובן זה אשה נשואה ויש לו אח מאביו. הודיעני אשה זאת אם היא פטורה מן החליצה ומן היבום, והבן אם יירש הנכסים.

תשובה אקדים הקדמה. דע בההיא דתניא פרק יש נוחלין (ב"ב קנ"ג) עברי וחזר ואמר בני אינו נאמן, ואוקימנא בדקארו ליה עבדא מצראה. קשיא לי אמאי לא מהימן לא יהא אלא אחר, אלו בעי למיתב ליה מתנה לא מצי יהיב, וכדמקשינן בההיא שמעתתא. וליכא לתרוצי בנכסים שנפלו לאחר מכן, דאם איתא הוה ליה לפרושי הכי. וניחא לי משום דאין אדם מוציא דבר לבטלה, וכל שאמר בני הרי כאומר ככן, וכל שאמר בכור הרי כאומר שיטול פי שנים, וכל שאמר עבדי וליכא למיתלי דמשמע ליה כעבדא קאמר כאומר לא ירש עם בני. והילכך כל שאמר תחילה בני הרי הודה והחזיקו כבנו, וכיון שכן כשחזר ואמר בשעת מיתתו עבדי הרי הוא כאומר על מי שבכור הוא לא יטול פי שנים ואם היה מוחזק בו שהוא בכור אינו נאמן על אחר שהוא בכור, ואפילו לרבי יהודה אלא משום דכתיב (דברים כא, יז) יכיר שהתורה נתנה ההבחנה. הילכך כשאמר עבדי והוחזק כעבד גמור דקרו ליה עבדא מצראה וליכא למיתלי כדמשמע ליה כעבדא הרי זה כאומר על אחר שירש שאין בדבריו כלום, דהא לאו משום מתנה יהיב ליה אלא משום שהוא אומר עתה שהוא בנו וכבר החזיקו בעבד. הילכך כל מה דתניא בכריתא ומה שאמר רבי יוחנן אינו אלא כשאמר תחלה עבדי או בני מן הטעם שאמרנו. אבל כמי שלא החזיקו תחלה כדבריו בעבד כגדון שלפנינו, אלא שמתחלה נסתפק לו ואחר כך חזר ואמר בני ונוהג עמו ככן הרי זה יורשו, שהרי גלה בדעתו שהוא בנו ומחזיקו כבנו. וכשאמר בני ירש נכסי דלא יהא אלא אחר אלו בעי למיתב ליה מי לא מצי יהיב. ואפילו אם תמצא לומר שהוא טועה ובוטח על לא כלום לדמיון בן בעלמא או בחלומות כמו שאמרת. אם רוצה ליתן מי לא מצי יהיב, כדאקשינן בגמרא לרבנן דאמרין אינו נאמן למאי הילכתא למיתב פי שנים, לא יהא אלא אחר אלו בעי למיתב ליה מתנה מי לא מצי יהיב.

אבל לענין לפטור אשתו מן היבום יש מקום עינן. דאף על גב דקיימא לן כרבן גמליאל וכאבא שאול

דעדיפא מניה אפילו גבי ארוס דרוב פטולין אצלה, ודוקא בדיעבד כדאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא בשילהי פרק קמא דכתובות (יד, א), שיננא את לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה. ולגבי הארוס היכא דאמרה היא מיניה ואיהו לא מודה לה דמכשרין ליה, היינו גבי ארוס דכדיעבד דמי כדאיתא התם. אבל לענין לפטור את אשתו מן החליצה ומן היבום לא מהימנא. דאטו איפשר לומר דאלו אמרה של ראובן בן יעקב ויש לו אשה אחת ומת בלא בנים שתהא נאמנת. אבל אם ראינו שבא עליה ממש מחזיקין אותו ולד בשלו ואף על גב דדימא מעלמא. כההיא דפרק אלמנה לכהן גדול (נכתוב ט"ו, ב) דתנן כהן שבא על בת ישראל וילדה תאכל בתרומה. לפי שראינו שבא עליה ממש ואומרת מאותה ביאה נתעברה ומחזיקין אותו עיבור ממנו אף על גב דדימא מעלמא. כההיא דפרק אלמנה לכהן גדול דתנן בתריא שדינן ליה כדאיתא התם. אי נמי כשאמר בני או שהודה שבא עליה בתר ידיה שדינן ליה. אבל לא ראינו שבא עליה ממש וגם הוא לא אמר אף על גב דדימא מיניה אין אומרים שתפטר אשתו מן החליצה, דהא חליצה מיהא בעי. ומאי דאמרין התם על ההיא מתניתין דהבא עליה כהן היכי דמי, אי נמי דדימא מיניה. לשון דימא לאו דוקא דהא בא עליה קתני, אלא משום דבעי למימר דימא מעלמא נקט דימא גבי ידיה. ולפי זה מסתברא לי דבגדון שלפנינו שלא ראינו שבא עליה חולצת ולא מתייבמת. אלא אם כן אמר שהוא בני או שבא עליה או שהודה שבא עליה. דכיון שכן הוא בתר ידיה שדינן ליה והוא שלא ידענו שבא עליה אחר. אבל אם בא עליה אחר ככי האי לא אמרינן שדי בתר קמא. מדאמרין (נכות ט"ו, א) ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון והכה זה וחזר והכה זה פטור. ולא מחייבינן ליה על הראשון ושדינן ליה בתר ידיה כיון שבא עליה שני. ולפי שלא נתבררו לי דברים אלו מתוך כתבך, ועוד שראיתי שתלית עצמך לפטור מן החליצה אף בדאבא שאול, והקשית ממנו לרבינו משה במז"ל הצרכתי להאריך כל כך. ואתה תעמיד הדבר על בוריו ותעשה מעשה כמו שיתבאר לך.

תריא

שאלת ספר תורה שאותיות שבו אינן מוקפות → גוי' וכן שיש בו טעויות אלא בשאין בכל דף ודף ארבע טעויות, אם מותר לקרות בו בציבור אם לאו, לפי שראיתי מי שאומר דלא אמרו גוי' מקיף אלא בתפלין ומזוזות, וכן לא פסלו ספר

שו"ת הרשב"א הלאה
מק"א

בשם רבי אמי ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות. ובספרים נמי בעינן כתיבה תמה ושיהא גויל מקיף אותה וכל שכן שמדקדקין באותיותיו. וכל שיש בו טעות אין קורין בו מן הטענה הזאת בעצמה בתפילין ומזוזות כל שכן בספר תורה.

ועוד תדע לך מדאקשינן התם להדיא כתב אחד מעכב פשיטא קוצו של יוד נמי פשיטא. ומאי פשיטא כיון דבספרים לא מעכבי, ואי משום ידיע טעמא בתפילין ומזוזות מבספר תורה הוה ליה לפרושי בהדיא בתפילין ומזוזות פשיטא. והא דתאני לה גבי תפילין ומזוזות משום דאיצטריך למיתני בהן פרשיות מעכבות זו את זו ולאשמרעין דמצוה אחת הן ולא מצות מוחלקות תני נמי עליהו דכתב אחד מעכב. והדע מדאקשינן גבי כתב אחד מעכב פשיטא ולא אקשינן פרשיות מעכב פשיטא. ולכאורה טפי הוה ליה לאקשווי מינה, דאי על כתב אחד קשיא ליה פשיטא כל שכן פרשה אחת. אלא הפרשיות איצטריכא ליה ואגבי פרשיות תנא להתם אפילו כתב אחד, ולאשמרעין דכתב אפילו גויל מקיף מעכב וכל שכן בספר תורה.

ועוד שהרי שנינו במגלה נח, בן אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא אשורית. אלמא לכל שאר דברים זה וזה שוין. ולא תימה שאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ. דהא בכל הנך דההוא מתניתין אמרינן עליהו בגמרא הא לכל דבר זה וזה שוין אלמא מתניתין דוקא, גבי ההיא דספרים נמי אמרינן הא לתפון בגידים ולטמא את הידים זה וזה שוין אלמא דוקא קתני. ואף על גב דכירושלמי [שם] מקשו ואזלי לאשכוחי מילין דאיתו בספרים שאין כן בתפילין ומזוזות מהא לא קשיא דאלמא בהא כלהו שוין בה.

ומה שאמרו במגילה נח, בן השמיט בה הסופר אותיות או פסוק וקראן הקורא במתורגמן יצא, קל הוא שהקילו במגילה מפני שקראה הפסוק [אסתר ט, כן] אגרת. ואי קשיא לך הא דאמרינן פרק הניזוקין [גיטין ס, א] ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין, דמשמע לכאורה הא פסוק אחד קורין בו. נראה לי דלאו דוקא יריעה אלא מפני שמוחר לקרות בחומשין דבר תורה אלא מפני שאסור לעשות כן מפני כבוד הצבור, הוצרך לומר דאי איכא ספר תורה שהוא חסר ממנו יריעה אחת אין קורין בו, וכטעמא דמפרש התם בהניזוקין משום דמיחסר במילתיה. וכלפי חומש שחסרו ממנו שאר החומשין נקט הכא יריעה אחת שלא נכתב ספר תורה וחסר יריעה לא יקרא בו. עוד יש לי לומר דחסר יריעה אחת דוקא והוא שאסור בחומש שאינו קורא בו עכשיו, כגון שהוא קורא בחומש

תורה משום טעיות אלא בשיש בכל דף ודף ארבע טעיות.

תשובה שנינו במנחות פרק הקומץ [לה, א] ארבע פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו ואפילו כתב אחד מעכב. פשיטא, לא צריכא לקוצו של יוד. הא נמי פשיטא, לא צריכא אלא לכדרב יהודה כל אות דאין גויל מקיף אותה מארבע רוחותיה פסולה. אלמא אינה אות. ומפני ששנינו כתב אחד מעכב בתפילין ומזוזות ולא שנינו כן בספרים יש לומר דבתפילין ומזוזות דוקא אמרו ולא בספרים אחרים. וליתא, דכל שכן הוא דספר תורה חמור מהם, ואם בתפילין ומזוזות כן כל שכן בספר תורה. ועוד דאמר רב כל אות דאין גויל מקיף אותה פסולה אלמא אינה אות קאמר. ואחר דאינה אות מה לי ספר תורה מה לי תפילין ומזוזות. ואם תאמר מ"מ לא יהא אלא שאותה אות חסרה לגמרי אין חסרות אות אחת מעכבות בו. ועל היסוד הבי' שאמרת שאין מדקדקין בטעיותיו שהיו רוב אותיות הספר דבוקות או אפילו ארבע אותיות בכל דף ודף חסר. שאתה דן שאין גויל מעכב בספר תורה אם כן אפילו כלו, ואי משום חסרון הא חסר ליה. אלא ודאי לא שנא תפילין ומזוזות ולא שנא ספר תורה אי שאין גויל מקיף אותה אינה אות. וכל שחסרון אות פוסל אין גויל מקיף אותה פוסל. ומכל מקום יש דיבוק שאינו פסול כמו שאכתוב לך לפני בעזרת השם. ובמסכת סופרים בפרק שני [ה"א] שנינו מניח בין שם לשם כדי שיהו ניכרות ובאותיות כדי שלא יהו מעורבבין, אם ערב את האותיות או הפסיק באמצע השם לא יקראם. ועוד שנינו שם פרק ג' [ה"ז] ספר שפסקו ושנקד ראשי פסוקים שלו אל יקרא בו, גורפו או שערב בו את האותיות אל יקרא בו. ובדין הוא דתורה תהא חמורה כדתיניא בבריתא [שכתב ק, ב] וכתבתם [ויברים ה, ט] שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין כו'. וההיא ברייתא בספר תורה מיתניא, ובדידיה נמי בעיא כתיבה תמה.

וגרסינן בירושלמי דמגלה פרק ראשון [ה"ט] רבי זעירא בשם אמי בר' חנינא ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות, רבי זעירא בשם רב ניקב בירכו של הא אם יש גומא ונשתתיר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול, רבי זעירא בשם רבי אשיין בר נרבך כרבי יוחנן ניקב באמצע הבית אם היה הגויל מקיפו מכל צד כשר, אמר רבי זעירא אתיא דרב חסדא כרב ותרויהון פליגיין על שיטתיה דאשיין בר נרבך, חברין אמרין דאשיין בר נרבך כרבי יוחנן, דתאני עירב את האותיות אית תאני כשר ואית תאני פסול. מכאן אתה למד דספרים ומזוזות שוין בדבר הזה דהא כולה סוגיא בתר רישא גיריא דאמר רבי זעירא

בראשית וחסר יריעה אחת בחומש ואלה שמות דהשתא פסול. לא שחסר יריעה אחת אבל אות אחת או פסוק אחד לא, דלא מקרי חסר אלא מוטעה. אבל אם חסר אפילו אות אחד או אפילו קוצו של יוד באותו חומש שהוא עומד בו פסול לא יקרא בו. וה"ד משה ז"ל נראה רמב"ן מגילה י, א ד"ה ומעתה כתב דהתם כשחסר יריעה אחת אחרונה של ספר תורה או של חומש ומשום דחסר במילתיה, אבל השמיט בו הסופר פסוק אחד באמצע או אפילו אות אחת לא צריך ליה דודאי אין קורין. ועוד ראייה מתרגום שכתב עברי אינו מטמא את הידים [מגילה ט, ב]. ואף על גב שיגר סהדותא אינו אלא שתי תיבות אין לו קדושת ספר תורה. ובשו התוספות כתב שסוברין אף בספר תורה כן, ומתריצין מה שאמרו תרגום שכתבו עברי אינו מטמא את הידים שאינו אלא להשלים כלומר להשלים ארבע טעיות שבכל דף ודף. והוא הקשה לדבריהם דאי ממגלה ילפינן ליה להוי הכשרו כמגלה עד רובא ואף על גב שהטעיות מפורין בכולה ואף על פי שלא תיקן, ואלו בספר תורה שלש בכל דף ודף יתקן ארבע יגנו, ובעיא דף אחת שלמה להציל והוא דכתב רוב הספר שפיר. ולא אמרו בספר תורה אלא יתקן, אבל קודם שיתקן אסור אפילו בטעות אחד כל דהו כתפלין ומזוזות וכל דכן הוא.

← ומיהו לענין דבוקות יש מקום עיון. דלפי מחלוקתם של אשיאן בן נרביך ורב חסדא ורב דבירושלמי שכתבנו למעלה משמע דהוא הדין בעירב את האותיות, דלאשיאן בן נרביך פסול לגמרי ואף על גב שיכול לגוררו ונשתייר שם ירך קטנה ולרב ורב חסדא כשר, וקיימא לן כרב ורב חסדא. ובגמרא נמי גבי ההיא דאשיאן בר נרביך בפרק הקומץ [כט, א] אמר רבי זירא לדידי מפרשא לי מיניה דרב הונא, ורב יעקב אמר לדידי מפרשא לי(ה) מיניה דרב יהודה תוכו כשר יריכו אם נשתייר בו מלא אות קטנה כשר. וא"כ עירב את האותיות לכאורה לדידן אינו פסול דמאן דתני פסול כאשיאן ומאן דתני כשר כרב ורב חסדא ורבי זירא. ונראה לי שזה הענין מתברר ממה שאמרו בירושלמי דמגלה [שם] וברכות [פ"ב ה"א], דגרסינן התם עירב את האותיות אית תנויי תנו פסול ואית תנויי תנו כשר, רב אידי בר שמעון דמר כשר מלמטן מאן דמר פסול מלמעלן כגון ארצנו תפארתנו צריכה, כך מצאתי בגירסת כל הספרים. ולפי גירסא זו נראה לי פירוש מלמעלה פסול לפי שעד שלא נעשית אות נפסלה צורתה. והלכך אם בא לגרור הרי זה כחק תוכות ופסול שלא נעשית אות מעולם עד עכשיו שהוא גוררו. אבל כשנדבקו מלמטה כגון של תפארתנו וארצנו אחר שנגמרה צורת האות הוא שנדבקה ומחלחלה כשרה היתה ואם בא עכשו לגוררה אין זה כחק

תוכות. והלכך אפילו אינו גורר כל שהוא יכול לגרור כשר כר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכו'. אבל ארצך תפארתך שהכף דבוקה באמצעות רגלה עם התיו בהא איכא ספקא. דאיכא למימר דאף היא אינה אות עד שיגמר רגל שבה לגמרי ופסול, ואיכא למימר דאינו אלא כלמטה וכשר כך נראה לי.

תריב

ולענין מה ששאלת מי שתפסו השלטון על דבר עליצה ונתפטר עמו בסך ידוע. והשלטון יש לו יהודי פקיד ונתן לו עישור כל העונשין שבעיר. ועכשו כשנתפטר השלטון עם היהודי אמר השלטון ליהודי הענוש על מנת כן אני מתפטר עמך בסך זה שתתן העשור ליהודי הפקיד, והיהודי הענוש מודה בכך. הודיעני אם מותר ליהודי הפקיד לקבל אותו חלק מיד היהודי הענוש אחר שהודה בזה מרצונו אם לאו.

תשובה אם השלטון הזה יש בו כח לעשות חקים בעירו דינו דין דקיימא לן [פ"ב גה, א] דינא דמלכותא דינא. ומי שמענשין המקלקלים כגון הגזלנים והגנבים והרצחנים וכיוצא בזה ממשפטי המלוכה והאדנות הוא זה ודינן בכל אלו וכיוצא באלו דין. ולפיכך בין שנטל האדון בעצמו עונש הנענש או המעשר ממנו ונתנו לפקיד בין שצוה לענוש ליתן ליהודי פקידו מותר לו לפקיד. ועוד שהשלטון מודה שחייב לתת ליהודי הפקיד המעשר כנגד מה שקבל ועל מה שהוא חייב לו. ואם לא יתן לו יהודי הענוש היה השלטון נותן לו, הלכך אין זה אלא כאלו העמיד השלטון אחד מבעלי חובותיו אצל זה הענוש ואומר לו מנה שיש לי בידך תנהו לפלוני, שזהו מותר לקבל מיד הענוש שאין זה אלא כמציל מידו. ומכל מקום כבר כתבתי אליך פעמים על כיוצא בדבר הזה. ובלבד שהיהודי הפקיד לא יגרום ולא יסבב שום הפסד ליהודים הענושים. והדברים אלו לא נמסרו אלא למי שהמחשבות גלויות לפניו יתברך שומר נפשו ירחק מהם.

ראה לקמן סי' תרלו

תריג

שאלת במה ששנו בברייתא פרק קמא דקדושין [ה, ב] נתן הוא ואמרה היא מקודשת, נתנה

11

כתב, ממילא היו מוחק כתב התחמוץ, עיין חו"ס גיטין ס"ד ד"ה מוחק, דלא היו מקלקלו והיו ליה כמחוק על מנת לכחוש. אך לכאורה ר' יהודה דקובץ [שם כ' ע"א] גבי שם דמעביר קולמוס, וכיון דקובץ יש כתב על גבי כתב והוה ליה כתב האחרון מוחק, והיאך יכול למחוק השם. אך באמת כיון דנכתב שלא לשמו וגם הוא ליה מתקן במחיקה זו, ליכא איסור כלל, עיין ש"ך יו"ד סי' רע"ו סק"ב ואחרונים בדקו מחיקת השם על מנת לתקן, ובפרט דהחיקון הוא חיפך בשעת המחיקה גם בשלא לשמה, והדברים עמיקין ואין צורך להאריך. ועיין כאן בשבת במהרש"א על חו"ס ד"ה אמר רב הקלא, כתב דמסתברא דמשום זה אלי ואנוהו אינו פסול מן המורה, ובאמת כן היא שיטת חו"ס סוכה ריש פרק לולב הגזול כ"ט ע"ב ד"ה לולב, אבל רש"י שם ד"ה יבש, סובר דפסול מן המורה. ועיין שאגת אריה סי' ג' ובמשנת חכמים מלוה ג' [וי"ג ע"ב] שהשיג עליו וכחב דהוא רק דרבנן, ואין כאן מקומו.

לענין מחיקת השם

וחכונ הכתוב ח' וכתב ב' יינין

[ה] כתב עוד הר"מ כאן הי"א, המתכוין לכתוב ח"ת וכחב שני זיינין וכן כיוצא בזה בשאר אותיות פטור. והוא מבואר במשנה ק"ד ע"ב. וז"ע, דודאי דין זה פשוט כיון דלא נחמין למלאכה פטור, כמו נחמין לזרוק ב' אמות וזרק ד' [ע"ג ע"א], אך בש"ס מקשה ומירמי משנה אבריימא דקתני נחמין לכחוש אות אחת ועלו בידו שמים חייב ובמשנה מבואר דפטור, ומתוך דמשנה דענין זה כן פטור, ובבריימא מייירי דלא בעי זיונין על כן כאן, ועיין חו"ס ד"ה נחמין, פירשו למה חייב הא נחמין לזרוק ב' וכו' ופירושם שם ע"ש, והר"מ כתב אפילו בשאר אותיות היינו אף דלא בעי זיוני פטור, והנה הדין כמו שכתב הר"מ הוא דין אמת כמו נחמין לזרוק ב' וכו', אבל קשה כיון דבש"ס מסיק כל היכי דלא בעי זיוני חייב, על כרחך יש איה פירוש דבזר זה, או כמו שפירשו החוס' או איה פירוש אחר, והיאך השמיט הר"מ דין זה דפעמים חייב בשאר אותיות דלא בעי זיוני, ולפרש בו איה פירוש או כהמון' או פירוש מסביר, דעל כרחך הדין ברור בש"ס דפעמים חייב, והר"מ השמיט לגמרי פלפול הש"ס דמתוך הרומיא באין חולק. גם השמיט דין זה דאות דבעי זיון פטור אם כותב בלא זיון, ע"ש בש"ס ותבין. אך הר"מ סבירא ליה דתגין אינו מעכב, עיין א"ח סי' ל"ו ור"מ הל' סת"ס [פ"ב הי"ט ופ"ו הי"ט] וטור יו"ד הל' סת"ס [סוף סי' רע"ד], והוא פירש פירוש אחר, והוא פירש [ד"ה וחס]. עכ"פ לפירוש ג"כ אי לא בעי זיון חייב, ולא הביא הר"מ דמשכת דחייב בלאיה אופן נכתבין לכתוב ח' וכחב ב' זיינין, עיין בגמ' ובמקומות הג"ל ותבין, וע"ג, ותימה על נושאי כלי רצינו ו"ל שלא עמדו בזה, וסמכתו על המעיין יבין כוונתי.

החתימה אות ונשיית שמים

[ו] כתב עוד הר"מ כאן הי"ג, המגיה אות אחת ועשה אותה שמים, כגון שנטל גגו של ח"ת ועשה שני זיינין, חייב, וכן כל כיוצא בזה, ע"כ. והוא בגמ' שם, הגיה וכו', השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב, אמר רב ששם כגון שנטלו לגגו של ח"ת ועשו שני זיינין, רבא אמר כגון שנטלו לתגו של דלי"ת ועשו ר"ש. ופירש"י ד"ה רבא דלא היו אלא הגהת אות אחת וכו' וחייב וכו' וזהו חיקון הספר דאסור לאדם להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן וכו', והוה ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דחייב אפילו לרבנן, עכ"ל. היינו ממנואר לעיל להשלים שאני, וק"ל למה ליה לרש"י האריותות אזה מתמת דאסור וכו', אפילו אם נאמר דכל ספר מכ"ד ספרים אסור להשהות מ"מ בלי זה חייב, כי לעיל בהשלימה לספר לא פירש כלל מהאי עעמא, רק להשלים חייב כמו השלים הבגד הכי נמי השלים הספר דעשה ספר כמו דעשה בגד אף דלא שייך איסור, וע"ק. ומה שכתבנו דכל ספר מכ"ד ספרים אסור להשהות שאינו מוגה, כן פירש"י להדיא בכתובות י"ט ע"ב ד"ה ספר, ועיין ר"מ פ"ו מס"ת הי"ב כתב ס"ת שאינו מוגה אסור להשהות, נראה דדוקא ס"ת ולא אחד מכ"ד ספרים, ועיין ב"י יו"ד ריש סי' רע"ט ורמ"א ס"א דמביאים דיעה זו אף בשאר ספרים, ע"ש.

והרב המגיד כאן כתב, והביא רצינו אוקימתא דרב ששם, ע"כ. והוא דלא הביא אוקימתא דרבא, דזה פשוט כיון דהשלימו לספר ודאי חייב כמו כתב אות והשלימו, וזה נמי הוא ככותב כיון דהספר היה לרין ריש, וכבר כתב הר"מ דין זה לעיל הי"ט דכתב אות אחת והשלימה לספר חייב, הכא נמי, ופשוט. והנה דין זה דרב ששם דנטלו לגגו וכו' והוה ליה ככותב שמי אותיות, זה וזה, וכדאי בכל מקום חייב אף שלא בכתב כלל, רק היה כתוב זה בליה מקום שגגו, והוא הגג ועשו שני זיינין הוה ליה ככותב שמי אותיות משם אחד כי יש לו משמעות, היינו ז"ו ממקומו, והוא הדין בליה אות אחר דעשו שמי אותיות או שים או שאינם שים, ואפילו בכל כתב, כגון לשונות העמים, אם עשה מאות אחת שמי אותיות חייב דהוה ליה ככותב שמי אותיות, וכן משמע לשון הר"מ דקתם המגיה וכו' ועשה שמי אותיות, ורש"י ד"ה ועשו שני זיינין כתב

ו"ל, והספר לרין לך, עכ"ל. ואינו יודע כוונתו למה מזריך שיהא הספר לרין לך, כיון דהוה שמי אותיות, אפילו בקורה וכדומה ולא היה אלא אות זה ועשאו שמים חייב דהוה ליה ככותב שמי אותיות. ואפשר דרש"י פירש על הבריימא על לשון המגיה, ומ"מ ז"ע, אבל בדואי הדין ברור דכלל מקום חייב בזה, וזה ברור. וכתב הרשב"א כאן ו"ל, מהא דלמרינן הכא במאי עסקינן כגון שנטל לגגו של ח"ת ועשאו שני זיינין, שמעינן דבכתיב גוואל לא מיקרי חק מוכות שאינו אלא כמפריד וכו', וכן שנטלו לתגו של דלי"ת ועשאו כמו ר"ש אינו אלא כדין וכו'. והיינו אף דדין זה דנטלו לגגו וכו' מייירי בכל ענין ולא דוקא בספר כמו שכתבנו למעלה, וכן בכל כתב ולשון כמו שכתב הר"מ, מ"מ למה יתחייב, כיון דכל הדברים הנאמרים בהם כתיבה כגון סת"מ וגט חק מוכות פסול דלא הוה כתיבה כלל ואינו גט כלל, וכן אם כתב הגט בליה כתב דכשר בכל הכתבים כמבואר בש"ס גיטין י"ט ע"ב, ומק מוכות פסול דגזירת הכתוב דחק מוכות לא הוה כתב [שם כ' ע"א], א"כ למה חייב כאן בשבת משום כותב, על כן מוכות הרשב"א דזה לא הוה חק מוכות והוה כתב. והר"ן כאן מביא דברי הרשב"א ומולק, וכתב דלין ראייה לענין שבת, אף דהוה בכל מקום חק מוכות ואינו כתב לענין סת"מ, מ"מ לענין שבת חייב בכל ענין, ואין חילוק בין חק מוכות לחק יריכות ובכל ענין חייב דמלאכת ממשבת אסורה מורה.

חק וכתוב

[ז] הנה על דין הרשב"א שנטל לגגו של ח' וכו', דברי הר"ן מסבירין דלין ראייה, דדין זה מייירי בכל ענין אפילו בכל מקום ובכל כתב ולא דוקא בספר כמו שכתבנו לעיל, א"כ ספיר כתב הר"ן דלין ראייה, דבאמת בכל מקום לרין כתיבה אינו כתב כלל, רק בשבת חייב דעל חק מוכות נמי חייב בשבת דהוה ליה מלאכת ממשבת, א"כ חייב כאן אף דלא הוה כתב כלל מקום. אבל דין זה דנטל לתגו של דלי"ת ועשאו ר"ש דהוה ליה אות אחת, ועל כרחך מייירי בספר מספרי כ"ד כמו שפירש"י דאסור להשהות וכו' והוה ליה השלימו לספר, א"כ ראיית הרשב"א נכונה דזה לא הוה חק מוכות רק כמו דיו וכו', דאי הוה חק מוכות לענין סת"מ א"כ למה חייב כאן, נהי דלגבי שבת הוה ליה כתב, מ"מ הא אינו אלא אות אחת ופטור, ואי מתמת השלמה, הא אין כאן השלמה כלל דהספר נשאר שפילו ואסור להשהות, דאות זה פסול כספר דהוה ליה חק מוכות ולא עשה כלום. על כרחך מוכת שפיר דדין זה דנטלו לתגו של דלי"ת וכו' לא הוה חק מוכות בשום מקום. ובאמת המעיין ברשב"א עלמו יראה דמביא ראייה רק על הדין הראשון עיין בדבריו, ושפיר דחה הר"ן, עכ"פ דין השני ודאי מוכרח ג"כ מאוקימתיה דרבא ואינו נדחה בדחיית הר"ן, וז"ע על הפוסקים, עיין א"ח סי' ל"ב סי"ג, דסבורים דנטלו לחודו של דלי"ת וכו' דהוה חק מוכות, הלא ראיית הרשב"א מוכרחת. ואפשר דסבירא להו דלי"ת הלכתא כרבא רק כרב ששם, וכן הר"מ לא הביא הך דרבא, וז"ע. שוב ראינו בחיי אדם [הל' שבת כלל ל"ח נשמת אדם סק"א] שהרגיש בזה על הר"ן.

[ח] הנה במה שכתבנו למעלה דכלל כתב חייב בשבת אפילו כתב גויים, כן היא דעת הר"מ [כאן ה"ן] והרבה ראשונים, אבל הגהות מיימנות [הל' סת"מ פ"א אות ע' ופ"ו אות מ'] כתב דכתב שאינו אסורית פטור בשבת. ועיין במגן אברהם סי' ש"מ [סק"ן] ובספר שלטי הגבורים סוף פרק הבונה, וגראה דם שם אזהר עעמא, ינו"ש.

כתב שפירו

[ט] וצריך בגיטין כ' ע"א מבואר שם דכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי לא הוה כתב, ועיין רש"י דהיינו שרקס אותיות, ועיין אבה"ע סי' קכ"ה סכ"ג אם רקס או ארג או עשה כמעשה מחט לאו כתב הוא, ע"ש. ולענין שבת, להרשב"א [הג"ל] כיון דלאו כתב הוא לענין גט אינו כתב לענין שבת ג"כ, אבל להר"ן [הג"ל] אפשר דלענין שבת הוה כתב דמלאכת ממשבת הוא, וז"ע. וצריך מגן אברהם סי' ש"מ סק"י, דמשמע בגיטין דף כ' דלס מוחב אותיות של כסף על גבי בגד מיקרי כתב, וא"כ אפשר דאסור לעשות כן בשבת. ואינו יודע היאך משמע שם דהוה כתב, דזה לא נזכר כלל, ואם המגן אברהם פירש דכתב שעל כיפה וכו' הוא ככהאי גוואל, אדרבה מבואר שם דלינו כתב כלל לענין גט, וז"ע. וגראה דלמחוב אותיות של כסף ודאי אינו חייב, אף דנאמר כסדרת הר"ן דלענין שבת הוה כתב אף דלא הוה כתב לענין גט, מ"מ כאן כיון דהס כבד אותיות רק הוא מקרבן בשבת, ועל הקריבה ודאי אינו חייב, עיין ע"ז שם סק"ב שכתב ג"כ דבר זה דבשיטות דעל הקריבה אינו חייב, א"כ הכל נמי, ודברי המגן אברהם ז"ע. שוב ראינו בספר חיי אדם [הל' שבת כלל ל"ז נשמת אדם סק"ב] שעמד בזה.

וחיוב

הכותב אות אחת בקורה ואחא על הארץ פטור שהרי אין נגזין וכו' [ר"מ כאן הי"א], היינו שאינם נקראים כאלה. לקח גויל וכו', ג"כ הדין רק אם מתוסר מעשה להקריבה, אבל אם כתב אות אחת כאן ואחא בעיר אחרת

באין והבין זה עם זה

י) עיין למעלה אות ב'.
יא) עיין למעלה ד"ה והרב.

ז) עיין להלן מצוה ח"ל.
ח) ובשלטי הגבורים שם (חמרת ישראל).
ט) עיין בסוף האות.

ספר

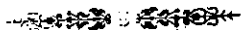
בית מאיר

על

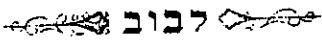
שדחן ערוך אבן העזר

הכינו וגם יקרו

הרב הנאון הגדול המפורסם מופת הדור מודריר מאיר פוזנר זצלה"ה אב"ד ורי"מ דק"ק
שאטראנד * בעיר דאנציג * תבניתו ומתכונתו ימצא תוכו המעיין בצדק :

ולנען יקרה ספר הכחוד הזה ולחשווקה סלעלים לדבריו הווקוללים בכו הבחחיו עוד הפעם לביה"ד בכ"ב יומי והדר :
והקפתי עליו הנהגה יקרה ונוועילוח נאלת הכ"ב הבאון הגדול נוסי ברוך פרענקיל זללה"ה אב"ד לייפניק יע"א
ום שוולאחי נקום בכ"י נווש על גליון הבית מאיר אשר קניחיו בכסף נלא נבית עקד הספרים שלו זכנה לי חלקי לטובה:
הלעיר שמואל נאלדבערג

בדפוס האנכן הווסלח ווהיר זלמן ליב פלעקיר וקוסמיו כ"י :

beis Meier

Lebmerg Druck des F. Galiński und S. L. Flecker 1860

עיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת השמיטה תשמ"ז לפ"ק

ספר

שאלות ותשובות

אמרי יושר

חלק א' + ב

אשר בעזרת הש"י חברתי אני הצעיר מאיר אריה
אבדיק יאולוויץ. בהרב מ"ה אהרן יהודא זל"ה.
בעמדים שווי סדרה על משנות סדרות. מנחת קנאות על אפי' פוסה. מנחת פתים על רי'
חלקי שיע

בהוצאות בית מסחר הספרים של הריד מ"ה שמואל זנוויל כהנא במונקאטש.

מונחאמש

ברסום המשוכח היה של הרבנים הנגידים מ"ה שמואל זנוויל כהנא נ"י
חתנו מ"ה עזר הבקן פריעד נ"י.

שנת תרעג לפ"ק.

לכבוד רבב סה"ג מו"ס פתח נ"י אבדי"ק גלוסמ :

להמזעלג מו"ס אבי יונה בוסר נ"י בציטשאט

ע"ד שאלחו שבשם חלקין בסי"ח נדבקס סיווד לסי' לאחר
 כחיבה וס"י לא כתב עדיין ועתה מסופק מעב"ח
 אם יועיל גירסה בין האותיות אף שלא נדבק כל יו"ד
 להי' מ"מ וס' לומר ששניהם יחד אורה הי' עלי' ומס'
 שרגל הפנימי אינו בסוף הקו לפי"ד און קפידא כמ"ס
 מנ"א סי' ל"ב וא"כ אפשר טוב שידביק לימרי סיווד להי'
 ויסי' נראה לכל כסי' ואח"כ יכתוב יו"ד וק"י. ולספריד
 הדבקים אולי לא יועיל מטעם חק חוכות עכ"ל. ולספריד
 הכל חלוי בקריאה חינוק שאם חינוק וקרלנס באותיות
 נפרדים אזי שפיר דמו לספריד בין הדבקים שי"ח מוקף
 גויל דגם באותיות ששם שרי לעשות כן כמבואר סי' רע"ו
 ואף דבטובי' מס"ח יו"ד סי' קס"ט הסמור בנעשה לאחר
 בחיבה כבר חלקו עליו כל הבאים אחריו. האמנם חשש
 מנ"ב מאחר ששנים הי' כזו יהיה ג"כ כשרים לא יועיל
 קריאה חינוק יש לו מוקם קלה ונדב"ק סי' ל"ב סי"ק
 יו"ד ט"ו ח"כ דכעין זה בשני זיינין נדבקו ז"ל בדקיה
 שלא יועיל קריאה חינוק כיון דיש לו אורה ח' אבל גם
 הוא ז"ל לא החליט להמיר רק בנעשה קודם בחיבה
 ולא בנעשה אחר בחיבה כמו בנ"ד וע"י בחש"י רמ"ע
 מפלגי סי' ל"ו מחלק ב"ס דבנעשה לאחר בחיבה אינו
 פסול בלתי אם נעשה אות אחרת בצידוד יעו"ש. ומס"ב
 דלאחר בחיבה איכא נמי לירוף דעה סמי"ח דאין חק
 חוכות פוסל כלל :

וכתימת כל הסופקים נראה ודאי דאפילו קודם בחיבה
 בב"י שבי' אותיות נוגעין זב"י מועיל קריאה
 חינוק אף שיוכל להיות גם אות אחת משניהם עפ"י
 אורה דיון כל שאין הדבר ברור ועוקצו וכדומה מוכיחים
 שם ב' אותיות מועיל קריאה חינוק להכריע. ובנ"ב
 סי' ל"ב סי"ק כ"ח הביא רא"י ברורה לזה מירושלמי
 שבואר בב"י סי' ל"ב באר"י דכשר מטעם כל הראוי
 לגרסה ועו"ש וס' כנדרב"ק האלו ל"י וכל להיות ט"י כשר
 עפ"י דיון וע"כ דמיירי בנדב"ק דקרות וחינוק קורא אורו
 נשדדים ומועיל יעו"ש. מוסף ע"י בנ"ד דאיכא נמי קלה
 היכרא ברנל פנימי של הי' דאם נחשוב אורח לאורח א'
 און סרגל עומד בסוף סג' ולכחחלה הא לר"ך להיות
 סרגל בסוף גג סה"א ועב"ש הוא ינטרף להיכרא דחינוק
 שיקראנו בני' אותיות ועל"ה מע"כ להדביק סיווד היטב
 להי' ויכתוב אח"כ יוד אחרת ודאי אינו נכון כיון דעכ"ס
 לפיטו החינוק קורא אורו בנפרדים וא"כ הו' שם שלם
 ובשידבוק סיווד להי' בלשון שלא תהי' נוכח רק הי' הו'
 ממש מוחק אה' ששם דסייגו סיווד מהשם שהוא שרשיה
 בנ"י סי' רע"ו סק"ז ואף אם יכתוב קודם סיווד ואח"כ
 ידביק סיווד שכבר נדבקה קלה היטב להי' ובזה י"ל דלא
 מיקרי מוחק כיון דחיב"ק כשנעשה הי' לא יחמר המג'
 וכבר יש יוד לירוף ששם אבל זה אינו דהא ששם בני'
 קידוש לשמה ונעשה שנכבד סיווד לא יוכל לקדשה דהו'
 לא מיקרי קידוש כמובן. לכן המבואר לגרר בין האותיות
 הדבקים ושפיר דמי :

דע"ד שאלחו בני' וי' שיואל מיקון מיווד לגוף סעיין וכן
 בני' אם לדמוחו למ"ש מנ"א סי' ל"ב סי"ק כ"ט
 בעוקון סיואל מאלף דכשר כיון דאין האלף לריכס עיקון.
 מאל ססברא נראה ודאי דכן הוא ואפשר דזה המור
 יותר כיון דע"י נעשה האות כולן סתום משא"כ בא'
 אשיר בנ"י סי' ל"ב סי"ק ל"ה מסופק בזה ולא העלה
 דבר ברור :

ע"ד שאלחו סיווד מן שם חלקין נדבק לקף וחושב מע"כ
 לספריד בין הדבקים עפ"י"ד הגוב"י יו"ד סי' קס"ט
 דבנעשה נאחר בחיבה און להקל דלמא הלכס דלאחר
 בחיבה און נעשה פוסל כנס בזה און לחוש כלל וכבר
 חלקו על הגוב"י כל הבאים אחריו אחר שחלטי' בגוב"י
 דגירסה קלה האור והשאר יש בו כדי אורח און בו רק
 איסור מדבריסם וא"כ יש להקל מנעם ספ"ד ובפרט
 בנעשה שיש לומר שאין בזה איסור כלל לספריד כי אינו
 מנוקף האור כלל וכבר האריך בזה בחש"י ב"ש ח"ב יו"ד
 סי' קל"ב גם בקס"ט מור"ס להחיר להפריד נעשה שבין
 אותיות ששם שטעם גם לאחר בחיבה אולי דין לר"ך
 בוסש כלל. אמנם בידין שאלחו כפי האור שא"י נעשה
 נראה ברור שסיווד נשחט אורח להי' כפוסה ממש ולא
 יועיל כלל לספריד מטעם חק חוכות רק לר"ך לגרור כל
 הי' ואין חשש בזה אף שסיווד הוא מהשם כמו ט' שנועם
 לגם ונראה לכל שהוא הי' דמורה לגרור סרגל כמבואר
 סי' רע"ו עיקף י"א ביה"ב. וכלאורה ל"ג גם בחש"י דנ"א
 ס"ל דהא גרירה סרגל הו' מחיקה גמורה ואסור מס"ח
 וא"כ מה בכך דהי' נדבקה לגם ונפסלה ומחוק לר"ך
 חיקון הא לשיטת הסמ"ק שבואר בפור סי' ל"ב בנפסלה
 לאחר בחיבה ל"ש דנ"א דחק חוכות כלל יעו"ש וא"כ יכול
 לגרור נעשה כסי' לנעלה לגם וי"הי' ששם כדיו"ג. וסי'
 דלספוסקים דסוי' ח"ה גם לאחר בחיבה לא סגי בסי'
 ור"ך לגרר כל סרגל ואין קו"י לחומרא אבל לענין ממוקם
 בשם האריך נקול מספיק וע"י מ"ש בחש"י ביה' שלמה ח"ב
 יו"ד סי' קמ"א דדיו"א דסמ"ק הוא רק בנעשה אורה
 האור מקדמוחה ואין לו אורה אבל בנעשה לאור אחרת
 מורה דסוי' ח"ה גם לאחר בחיבה יוחא דהא ברנל הי'
 שנועם לגם נשחט לאור אחר. אף מדברי הג"פ אה"ע
 סי' קכ"ה מבואר להדיא דסובר דגם בבכ"י לסמ"ק לא
 מיקרי ח"ה אלה בנעשה בכוונה לאור אחר. א"כ דגם
 בלע"י שיטת הסמ"ק ס"ל ופלא לפי מה שהוכיח סג"און
 ביה' מאיר אה"ע סי' קכ"ה מחידושי' רש"י"א שבה ק"ד
 שכוונה שם מהא דנעלו לגו על ח' ועשאו ב' זיינין ומכא'
 דנעלו לחנא על ד' ועשאו ר' דלא שייך כלל ח"ה בזה
 כיון דחחילחו ע"י בחיבה הוא רק מדרבנן פסול משום
 דנראה כח"ה יעו"ש ואם כי בדברי' הבי"מ ס"ל שחשב
 הוכחה רש"י"א לרא"י עונסם דאף דמכא' דמשה' בשב"ח
 שם כנון שנטל לגו על ח' ועשאו ב' זיינין כבר דמה
 ס"י שפיר דלענין שבה מלאכה מחשבת אסרה חור"ה אף
 דאינו כתב לענין סי"ה אבל משנו"א דרנא שם דנעלו
 לחנא דר' ועשאו ר' מוכח שפיר דהא כחב רק אור
 אהה וחיובו משום חיקון כספר ואם הספר פסול משום
 ח"ה מה חיקון עכ"ל יש לי לחמוס הדגס והעיקר כי
 רש"י ז"ל שם בשב"ח ד"ס רבא אמר ח"ל ונדבר מועט
 חייב הואיל חס חיקון הספר דאסור לאדם לשחות ספר
 שאינו מוגם משום אל חשכן באהליק עולה עכ"ל ובידדים
 המועטים של דברי' קדשו נכתב כל בנין כב"י דכשחיקו
 ע"י שנטל חנא דר' אף דאסור לקרות כן בציבור אבל
 עכ"פ הלא הועיל להסאחו וללמוד בו כי עכ"פ און בזה
 הספר שום פטוח אבל מעיקרא שפי' נכתב בנעשה ס"ה
 אסור להסאחו ולקרות בו ואף שסב"י סי' רפ"א כתב
 דס"ה שאין אזכרות שלו בחוב"ס לעצן אסור ללמוד בו
 אפילו ביהוד דלמא. אחי לקרות בו הא בנ"ב שם חלק
 עליו יעו"ש וגם להט"י עכ"פ מותר להסאחו אבל ספר
 שאינו מוגם אסור אפילו להסאחו בלשון שאין דברי'
 סב"י

סב"מ מוכרחים כלל אבל פכ"פ בשיעור רש"י גופא
 ודאי נראה דבזבז דכל ח"ת שניי כהיבס הוא רק
 מדבריהם ועי' בפ"ח לאר"י ס"י ק"י ס"ק י"ג הביא
 מדברי סג"פ שהביא הרב פוסקים דסברי כרש"י הכיל
 דהוא רק מדבריהם וא"כ האך החירו למחוק רגל ה'
 שנוגעה בנגס כיון דאפשר מסי' להקטב ע"י הפדחת
 סרגל מהגג. ודוחק לומר דכיון דמדברגן אין חוקן זה
 מושיל רק לגרד רגל ס"ל מתיקה לנודך חוקן דשרי
 אף דאשכחן כו"צ כ"ד ועי' במנחות ל"ז ע"א דאין
 סידור הקטבים ולא נטילתן דוחס' שבה ועיי' גם בחוסי'
 דהוא רק איסור שבוה וחיחא' בנמי' גם דנכנס מע"ס
 וטומטן ומיטון לארבו' על שלחן ובמנ"ש נכנס ומגביס
 ראשם של חלה ועי"ש כרי דסחירו צי' הכנסוהו להיכל
 בשביל איסור שבוה דסידור הקטבים והא' הכנסה להיכל
 שלא לנודך עובר בלאו מסי' כמבואר במנחות כ"ז ולפי
 שיטה ההיסטורית מנחות כ"ז דלפסהחורא מותר לכנס
 חמיר ויחא דאף יכול לשתחויה בשעה כניסה בע"ש
 ומנ"ש אבל לסע"א סוף חגיגה שפסג' על חוסי' ע"כ
 לומר כיון דמדברגן אסור לסור הקטבים בשעה ומוכרה
 לנגוס עובר זה בע"ש ומנ"ש כו' שפיר כניסה לנודך
 אבל לא כל הדברים דומים: L

וְהַיְיָ יִשְׁמַר אֶת יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל מְאֹד
 וזה שפטרותי לעיל דלסמ"ק האך רש"י
 לגרד רגל-ה' ס"ו ס"ו והביא מחשבו' ביה אפרים שכתב
 דכיון דכ"פ עתה נכונה שבוה' גם דו' עליו מותר למחוק
 אף דאפשר לנמור ולעשותה' ה' כדניא' ועי"ש ולי' ל"ע
 בזה דהא בחמורה כ"ג פלוג' ר' ורבנן דרבי סבר לא
 עשו תקנה בקדשים ורבנן סברו עשו תקנה בקדשים
 וקו"ל כרבנן וגם לרבי דאמר לא עשו תקנה בקדשים
 כהני חוסי' גם דכ"ד כגון שיש ריוח בדבר כגון שאינס
 אבדום שמינס ויהי' יע"ש וא"כ כ"ד בקדושת' שס'
 כיון שאפשר לו להפריד כהגל מן כגן ויהי' ה' כשירס
 אף דענה הוא פסולט יהי' מהוי' לטעוה כן. אכן נראה
 דכדבר כגון עפ"י מ"ש ס"ג פ"ז בשבועות ציטור הדבר
 נעשף דיו על השם דמותר למחוקו משום דאין
 כוונתו אלא לחקן וכן בגרל ה' שנדבקה לנגה משום
 דהו' כמטיל מוס' צבעל. מוס' דמסי' שרי וגם רבנן לא
 אסרו אס הוא לנודך חקון יעו"ש וגם הא' גם בצע"מ
 עובר מותר להטיל מוס' קבוע מסי' כמבואר ביו"ד ס"י
 ש"ג סע"י ה' ומקורו מרא"ש בצורות ל"ג גם כבוד
 שאלחו' דס' מיקרי מוס' עובר ומסי' שרי ורק מדברגן
 אסור ומשום ספסד קודש' החירו. והשתא נהי' דלסמ"ק
 גופא י' לומר באמת בגרל ה' שנוגעה לנגה דאסור לגרור
 כל סרגל מדברגן מיהא רק יפריד סרגל מן סג' אבל
 לדין דמספקא לן אס' הלכס כמ"ק או לא פשיטא
 דשרי לגרור כל סרגל דהא מסי' ודאי שרי כמטיל מוס'
 בצע"מ דשרי אף במוס' עובר ורק מדברגן אסור וה"ל
 סד"ר דלמא כפוסקים כחולקים על סמ"ק דאין הפדרס
 מושיל ועי' שפור' שרי לגרור כל סרגל והיינו שמהחיל
 לגרור ממטס למעלה דאס' יחחיל למעלה מן סרגל הדבוק
 לג חוק' כשגור קאחו' יושבר' לסמ"ק והו' כבהמה
 שסי' לה מוס' עובר ועבר שאסור להטיל צס אח"כ מוס'
 רק כשמהחיל לגרור ממטה למעלה אף דהי' אפשר לו
 להחחיל מלמעלה למטה ולא יתנד' לגרור כל סרגל לסמ"ק
 מסי' אין זה רק איסור דרבנן אס' אינו עושה כן כמו
 מטיל מוס' בצע"מ ולדין שרי מטעם ספק דרבנן. וכן
 נוחח נמו' לשי' רש"י הכיל דכל ח"ת שניי כהיבס
 הוא רק מדבריהם ואפ"ס רש"י לגרור כל סרגל והיינו
 ג"כ באופן סג"ל שגור' מלמעלה למעלה דהא השתא
 ס"ל בע"מ אף דאפשר לחמו' מוס' זה פ"י גרורים לחולה

וספדרס מנג מ"מ כשאניו עושה כן ומחוק סרגל הכיל
 רק איסור דרבנן וכיון דלחמייס באמת פסלו לטעוה כן
 משום ח"ת חו ממילא רש"י לטעוה כן וזה צדור:
וְהַיְיָ יִשְׁמַר אֶת יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל מְאֹד
 כפי ראות שניו צדור שא"י ר"ח נראה לי כסוד
 הוא צורה י' כפופה ממש ולדעתו אף אס' החיטוק
 וקראנס יוד' אין להשגיח ע"ז אחר שהכל רוחים שהוא
 צורה י' כמבואר כ"ד. דבדבר הכראה לכל לא משגיחין
 בחיטוק ופסיר דמי למחוק ה' וצריך להחחיל למחוק
 מראשם ולא מלמעלה למעלה דאז יושבר' צורה יוד' ע"י
 ח"ת. ונראה דא"ל למחוק ראשו של היוד רק יחחיל
 למחוק בגרל סימניו באופן שפריד רגל ה' סימניו מן הראש
 ולא ישאר לראש' שום רגל כלל ולכלל. ולכאורה ה"ס נראה
 לגרור גם הראש' מהיוד שנוגעה י' וכמו ריש' שפסאס
 ד' דכתב ע"ז ס"י ל"ב ס"ק י"ז דצריך לגרור הכל דנעשה
 בכחיבה אחת סג' וסרגל ואף לכרב ז"ל. בע"ש ס"י ל"ב
 סע"י כ"ה שנטס מדרכו של סע"ז וכחז' טעם אחר ג"י
 משום דסג' נעשה בפסול' וכו' ממילא צריך לגרור כל מה
 שכתב אח"כ יעו"ש היינו משום דבאמת סד' שהוא
 מרובעת א"ל לכחז' סג' וסרגל בכחיבה אחת אבל יוד
 שהוא עגול ודאי נראה ונגלס בכחיבה אחת הוא וצריך
 למחוק סבל' וכן כראשי בני הרב מו"ס דוד דבר חמוס
 בצרמ"ג ס"י ל"ב במ"ז ס"ק י"ז שכתב דיוד וזו הוא
 צי' כחיבה יעו"ש שהוא חמוס. אמנם נראה דכ"ז נעשה
 בפסול' בעתה כחיבה אבל כ"ד שכתבס היוד כזאנן
 ואח"כ נמשך לק"י ונעשה י' בכחי' גם בכחיבה אחת
 א"ל למחוק הכל רק נקאחו' לצביל' צורה האוה כמי' שמ"ג
 בפסוחס לסי' ל"ב באוה צי' יעו"ש ובמק"מ ס"י ל"ב ס"ק
 ע"ז וס"ק ע"י. ואף שבלהר"ק ומסר"ס. אלשקר נראה
 דבכל גווני צריך למחוק סבל' גם בגפסל אח"כ ויש
 להחמיר לכחחלה כוחחיוכו כמי' צקס"ס ס"י ח' סע"י
 ה' מ"מ שס' ודאי דיש לכמוך על רוב הסוסקים שלא
 למחוק סבל' וישאר ע"ש ראשו של היוד וכמי' מג"א
 ס"י ל"ב ס"ק כ"ז בשם מסר"ו סג' צי' דאלקך שפסס
 גג' רחב דימחוק סג' ולא סרגל יעו"ש ואח"כ יצ"ק
 ויכתוב רגל לראש' הכיל ויהי' יוד. והשתאר דבוק צי'
 וצד' צד"ס שיעשה רגל היוד דהא גריחה סעי"ס מס"י
 אינו פשוט לסחיר דהא כשר' גם עם סעי"ס והוא רק
 לסידור וצטרס שפסס היוד י' לומר דקיל טפי כמו
 באלקין שסמ"ט היוד דמותר למחוק סג' דלא סו' נעפל
 כמי' מסר"ס לובלין וכך פסק בני' ס"י ר"ז וסעי"ו
 דלא סו' נעפל כיון דנחסר' לנ"ק ססס יעו"ש. ואף דסס'
 שאני דמהחלה כחז' כן ולא חלס קדושת' נעפל על כ"ד
 אבל סכא מהחלה כחז' כגון ותלס קדושת' נעפל על
 ס"י מ"מ איכא למומר נמי כיון דענה אודא ל"י היוד
 פקטס קדושת' מהנעפל ע"כ ש"ד למחוק סעי"ס כנוגעה
 לצי' צטרס שיעשה רגל לראשו של יוד. וגם אס' ימחוק
 בזה גם קאח' סנשאר מרגל היוד ממובר לבי אין השש'
 כ"כ דהא ספמ"ג ס"י ל"ב ס"ק כ"ו מתיר בפשיטות
 למחוק מוקאח' אוה' ששאר' מהשס' אף דבני' ס"י רע"ו
 סע"י יוד' רחב בפשיטות דאסור למחוק סמעי"ן שס' באר"ך
 וראש' כוונחו דסי"ו באוה' שלס ששאר' מהשס' אבל במקלת'
 אוה' לא צריח' ל"י לאיסור ועי"פ לחוקן קאח' שרי וסכא
 סו' ג"כ לחוקן לסידור ס"י הנעפל. ועי' חש"י צ"ש ס"י
 קל"ד קל"ה דגם לנודך סידור י' מקוס לסקל כצ"ג
 למחוק כיון דהוא רק חומרא' צעלמא' ולחוס' מעטס שהוא
 דבוק לבי' וס"י הוא נעפל לשם י' לצד' שומחוק צטרס'
 שוכחז' רגל' יוד' ונכיל' ובשנס' דיש לומר דצ"ס ס"י
 ל"י נעפל לנעפל דל"א וטעין שאלחו' צ"ס כ"ד אין
 אומרים סכא גוסטרס' לניסטרס' ועי' צ"ס בחש"י מו"י
 ח"י מ"י שריחא' יו"תה' אלא יו"תה'.

וכשמחברו משימו על גבי דבר שמחברם יחד [כגון פרעיי"ם] א"כ הוי החיבור מעשה כתיבה ואסור לעשותו בשבת. אבל אם הם אותיות או צורות שנכתב על גבי דבר מאחריו, ורק מקרבן זה אצל זה יש לצדד להקל וכמו שביארנו דכל האחרונים העלו להקל בזה, רק לחומרא כתבו שיעשנו בשמאל.

ד חק תוכות במלאכת שבת ובסת"ם

איתא בגמרא (גיטין כ' ע"א) תנו רבנן וכתב [כלומר דכתוב גבי גט (דנטיס כ"ד ג')] וכתב לה ספר כריתות], ולא חקק, ושקיל וטרי בגמרא ומסיק דפירושו דחק תוכות לא הוי כתב, ופירש"י חק תוכות של אותיות וצדידיהן, והאותיות בולטות אינו כתב, לפי שלא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהיה וכו' עכ"ל. ומבואר דחק תוכות לא מיקרי כתיבה, וכן פסק בשו"ע (אהע"ז סי' קכ"ה סעיף ט') ע"ש. ועי' בב"י הלי' תפילין (או"ח סי' ל"ג) שהביא מדברי הפוסקים, שהוא הדין לגבי כתיבת ספר תורה תפילין ומזוזות פסול בחק תוכות, דבהנהו נמי כתיב בהם כתיבה, וחקיקה הרי לאו כתיבה היא, וכן פסק שם בטור ושו"ע (סעיף י"ז).

ולפי זה יש לחקור מאי דינו לגבי מלאכת כותב בשבת מי אמרינן גם כן דלא מיקרי חק תוכות מלאכה או לא, ונחלקו בזה הראשונים, ויסוד פלוגתתם הוא במאי דאיתא בגמרא (שנמ ק"ד ע"ג) תנא הגיה [בספר תורה] אות אחת חייב, ומקשינן השתא בכותב אות אחת לבד פטור [דשיעורו לחייב כב' אותיות וכדלעיל (א"ח א)], הגיה אות חייב, ותירץ רב ששת הכא במאי עסקינן דנטלו לגגו של ח' ועשאו שני זיינין, ורבא מתרץ כגון שנטלו לתגא של ד' (נלל ימין) ועשאו צורת ר' ע"כ. ופי' רש"י כגון שנטלו לתגא של ד' דלא הוי אלא הגהת אות אחת, ובדבר מועט חייב,

שחקוקים בתוך עץ וכיו"ב, ואפילו אם אחד נכתב בצפורי ואחד בטבריא מחוסר קריבה לא הוי מחוסר מעשה, וכנ"ל. אבל בגולמי אותיות שהם עומדים לעצמם ואינם מודבקים אל נייר או קלף, ומדביקו בשבת אל הקלף, הרי עשה הכתיבה בשבת עצמה, דבזה נגמר הכתיבה, דכל שאינו מודבק אין עליו שם כתב וכנ"ל, וכן בתוחב אותיות על גבי בגד או פרוכת משו"ה ס"ל למג"א ושאר אחרונים דאפילו להמקילין קירוב וריחוק אותיות, מ"מ חיבור אות אל הבגד ונייר חמיר מיניה, ושם כתיבה עלה ואסור.

ולפי זה מה שכתב בספר נזר ישראל (סי' ל"ז) בשם קיצור של"ה דיש ליזהר בטס של כסף [שנעשית] לספר תורה ויש בו כמה טסין קטנים כוודדים, ועל כל טס כתוב אות, ועי' שמעמידין ומקרבין האותיות זה אצל זה בתוך בסיס נתחבר יחד לתובה שלימה, [ועשוי כדי] להודיע את החג, כגון בפסח מצרף ביחד אותיות אלו לתוך הבסיס, צריך ליזהר שלא להעמידן ביו"ט או בשבת, ואם עשה בשבת חייב חטאת עכ"ל. אין זה ענין תוחב אותיות אל הבגד הנ"ל דכתבו כל הפוסקים להתמיר בה, דהא מיירי באותיות כוודדים שנכתבו על טסין ואינו מחוסרין אלא קירוב בלבד, אלא היינו דין קירוב וריחוק אותיות הנ"ל ודברי קיצור של"ה הוא כשיטת הלבוש שכתב להחמיר וכנ"ל. אבל בגולמי אותיות בלא טס ודף תחתיה, חמיר טפי וכנ"ל דאף המקילין בקירוב, אסרו בחיבור אותיות אל בגד.

חתיכות משחק פאזעל

ולפי זה נראה לדינא לענין לחבר בשבת חתיכות משחק הנקרא 'פאזעל' העשוי לחבר ולקרב חתיכות זה אצל זה, דתליא בצורת הפאזעל, דאם הם גולמי האותיות כוודדים לבד בלא שום דבר מאחוריו,

ולאסור בחיבור ייתי באחרונים נוך (מלאכת כותב) ; שנתבאר לעיל ; הספר דנהגו , דאין בקירוב דקריבה לאו לתחוב אותיות חמיר, הלא הא ות דלא מיקרי זן יישוב.

כדברינו לקמן ה שכתב בספר ברי המג"א (טס) נב המג"א דיש צורות על גבי דאסור לאוכלו העוגה עצמה ורה, דאין בה ד המג"א, ולא מה הוא האות, ור השבילי דור ופן שאותיות כי נייר וקלף, בר אחר, אבל זו על גבי דבר זן דוקא היכי דומה לכתובה איסור מחיקה מה הוא צורת זן זה כתיבה ק.

דמה שנוהגין ותיות אהדדי, על חודי ספר גבי נייר או

הואיל וזהו תיקון הספר, דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה, והוי ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב וכו' עכ"ל.

וכתב בחי' הרשב"א (ט"ז ד"ה מה"א דאמרי') דמהא שמענין דכה"ג לא מיקרי חק תוכות, שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות, וכן שנטלו לגגו של דלי"ת ועשאו רי"ש נמי לא הוי חק תוכות, ואינו אלא כדיו שנפל ע"ג האות ומעבירו עכ"ד. חזינן דס"ל דכיון דאמרינן בעלמא דחק תוכות לא הוי כתב, הוא הדין גם לענין מלאכת שבת אין בה משום מלאכה, ומשו"ה חידש לומר דכל כה"ג לא חשיבי חק תוכות, כיון שכבר נכתב האות עצמו רק מעבור ממנו הטשטוש שנפל עליו.

אבל המרדכי (גיטין פ"ג אות ט"ז) גבי דין דחק תוכות בכתיבה בגט פסול כתב דלפי זה הוא הדין בכותב אות ב' ונפל טפת דיו לתוך חלל האות ונעשית על ידי זה כצויר פ', ואח"כ מחק אותו טיפה מתוך האות וחזר לצורת ב' הוי חק תוכות ופסול, כיון דנתהוה צורת האות ע"י חקיקה בתוכה. והקשה המרדכי וא"ת והלא ככהאי גוונא מיקרי כתיבה לענין מלאכת שבת, כדאמרינן נטל לגגו של חי"ת ונעשה שני זיינין חייב, ותי' דשאני גבי מלאכת שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובה תלוין מילי דשבת, וכיון דמתכוין לעשות אותיות, אין קפידא באיזה ענין שנעשה רק שיהא ע"י מעשיו, ועל קרשי המשכן שהיו עושין אותיות עליהן א' ב' ג' לדעת איזה בן זוג לא היו חוששין באיזה ענין יהיה האותיות עשויות, אבל במקום דכתיב וכתב צריך שיכתוב גוף האותיות עכ"ד. וכן כתב בר"ן (ש"מ ט"ז) וע"ש שדחה מכח זה סברת הרשב"א הנ"ל. מבואר דחולקים המרדכי והר"ן על הרשב"א בתרתי הא' דסברי דגם בנפל טפת דיו

על האות ומעבירו נמי מיקרי חק תוכות, וע"י בב"י (סי' ל"ז ט"ז) דהביא פלוגתתם בזה, ומבואר בדבריו דכן דעת רוב הפוסקים דהוי חק תוכות, הכ' דדעתם דלגבי חיוב שבת אף חק תוכות הוי מלאכה.

והנה בספר בית מאיר (אנהע"ז סי' קכ"ה סעיף ט"ו) הקשה על דברי המרדכי דמה יענה לתירוץ דר"בא, דאוקמא בשנטלו לתגה של ד' וכו' וחייבו משום תיקון הספר ומשום הכי חייב אף באות אחד וכנ"ל מפירש"י, ואם נאמר דדוקא לענין כתיבה בשבת חייב בחק תוכות אבל בכתיבת סת"ם פסול, א"כ הלא אין הספר נכשר בתיקון זה שמחק תגה של ד' דהוי ליה חק תוכות, ואמאי חייב לענין שבת באות אחד לבד. ועל כרחק צ"ל כדברי הרשב"א הנ"ל דלא מיקרי חק תוכות כלל, כיון דנכתב האות ע"י מעשה כתיבה, וכמו אם איכא נגיעה בין אות לאות לא חשיבי חק תוכות כיון דעצם צורת אות קיים, כמו כן בנוטל לתגה של ד' דלא חשיבי חק תוכות, ונשאר בצ"ע על דברי הפוסקים דס"ל דהוי חק תוכות, וסיים הבית מאיר דלדינא יודה הרשב"א דאף ככהאי גוונא חשיבי חק תוכות מדרבנן, כדמוכח מתשובת הרשב"א (מ"א סי' מ"א) עצמו שהביא ב"י (או"ח ט"ז), ועכ"ח דהרשב"א למד מסוגיא דשבת דמדאורייתא לא מיקרי חק תוכות, ורק מדרבנן חשיב חק תוכות על פי הכרח מדברי ירושלמי שהביא הרשב"א שם ע"ש וכו' עכ"ד הבי"מ. ונלפ"ז כל דין חק תוכות בנידון כזה שאנו מחמירין בכתיבת סת"ם שצריך לתקנו, מה"ת חשיבי כתב, וא"כ אם יארע כזה בצורת אותיות השם, יש לדון דיהא אסור לתקן, כיון דמה"ת הויא כתב ואסור למחוק כל האות על דרך המבואר בשו"ע (או"ח סי' ל"ז ט"ז), דאיכא איסור מחיקת השם, וכבר העיר בזה בשו"ת אמרי יוסף (מ"א סי' קי"ד) וכתב יישוב נכון דמותר לגרור לתקנו ע"ש.

עב"פ דעת הבית כ דשפיר איני במלאכת שבת ולא ובמנחת חינוך (ט"ז) דברי הר"ן, מתירוצ וכקושיית הבית מא כדברי הרשב"א ד ונשאר בצ"ע על החיי אדם (כלל ל"ה

אור"ח שפיר העיו (ט"ז) על ד דהוכחת הרשב"א ו של ד' והשלים ע"י עצומה לשיטת הר ממה שפירש"י בו תיקון הספר דאסור מוגה משום אל ו בדבריים המועטים בנין של הבית מ תוכות ואפילו הכי והוי כהשלים את לתגה של ד' ועש: בציבור, מ"מ הוי דעכ"פ מותר להע סוף סוף אין טעו נכתב כמקודם בו ואף דהטו"ז (יו"ד דאזכרות שבו לא אפילו ביחיד, דיל כבר חלק עליו ע להטו"ז מותר ע ללמוד אוסר, מה להשהותו אסור. מוכרחים דאתי דדוקא לענין שב מחשבת, וחשיב ו

עכ"פ דעת הבית מאיר דעיקר כדעת הרשב"א דשפיר איכא דין חק תוכות אף במלאכת שבת ולא חשיבי כתב גם לענין שבת, ובמנחת חינוך (פס א"ט ו') הקשה גם כן על דברי הר"ן, מתירוצא דרבא בנטלו לגגו של ד' וכקושיית הבית מאיר; וכתב נמי דמזה מוכח כדברי הרשב"א דזה לא מיקיר חק תוכות ונשאר בצ"ע על דעת החולקים, וציין דגם החיי אדם (כלל ל"ח נטמ"א ס"ק א') נשאר בצ"ע.

אולם שפיר העיר בזה בשו"ת אמרי יושר (פס) על דברי הבית מאיר, שחישב דהוכחת הרשב"א מתירוצא דרבא בנטל לתגה של ד' והשלים ע"י להכשיר הספר ואיכא ראייה עצומה לשיטת הרשב"א וכנ"ל, וכתב דאמנם ממה שפירש"י בח"י דרבא וז"ל הואיל וזה תיקון הספר דאסור לאדם להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה עכ"ל. וכדברים המועטים של דברי קדשו נסתר כל בנין של הבית מאיר, דשפיר י"ל דהוי חק תוכות ואפילו הכי חייב אף בתיקון רק אות א', והוי כהשלים את הספר דע"י שתיקנו ונטל לתגה של ד' ועשאו ר', אף דאסור לקרות בו בציבור, מ"מ הוי ליה תיקון, דהועיל בתיקונו דעכ"פ מותר להשהותו בביתו וללמוד בו, כי סוף סוף אין טעות בזה הספר, אבל אם היה נכתב כמקודם בטעות היה אסור להשהותו. ואף דהטו"ז (יו"ד סי' רפ"א ס"ק א') כתב דס"ת דאזכרות שבו לא נכתבו לשמן אסור ללמוד אפילו ביחיד, דילמא אתי לקרות בציבור ע"ש, כבר חלק עליו שם בנקודת הכסף ע"ש. וגם להטו"ז מותר עכ"פ להשהותו בביתו ורק ללמוד אוסר, מה שאין כן קודם שהוגה אף להשהותו אסור. א"כ אין דברי בית מאיר מוכרחים דאתי שפיר שיטת המרדכי והר"ן דדוקא לענין שבת חשיב כתב דהו"ל מלאכת מחשבת, וחשיב תיקון אף בהשלים הספר ע"י

הגהות אות אחד, דעכ"פ מותר להשהותו בביתו ע"י התיקון, אבל לענין כתיבת סת"ם י"ל דחשיבי חק תוכות ולא כתיבה חשיב מדאורייתא לענין סת"ם עכת"ד האמרי יושר.

ועי' במנחת חינוך (פס א"ט ו') שנתקשה באריכות לשונו של רש"י הנ"ל, שכתב דחשיב תיקון הספר משום דאסור להשהות ספר שאינו מוגה וכו', ולעיל מיניה בסוגיא בכתב אות אחת והשלימה לספר דחייב לא פ"י רש"י כלל משום האי טעמא, רק להשלים חייב כמו השלים בגד באריגה האחרונה דנגמר הבגד על ידי זה, אף דלא שייך איסור כלא נגמר, כמו כן בהשלים הספר יתחייב משום גמר הספר אף אי לא היה שייך איסור ונשאר בצ"ע. ולדברי האמרי אתי שפיר, דבאמת הספר עצמו לא נכשר ע"י שמחק לתגה של ד', וא"כ אין לומר דהוי כנגמר הס"ת כיון דעדיין צריך שיתקנו, ואפילו הכי מתחייב משום כותב כיון דע"י ניתקן עכ"פ לזה שיהא מותר להשהות הספר בביתו, וזהו שכוון רש"י באריכות לשונו.

ע"ל כל פנים לענין מלאכת כתיבה בשבת אם האות נכתב בכתיבה גמורה, רק נתקלקל ע"י טפת דיו או תג המשנה צורתה, לכולי עלמא חייב במחקנה ע"י מחיקה משום כותב, וכנ"ל מדברי הגמרא דבנטלה לגגה של ח' ונעשית ב' ז', או נטל לתגה של ד' והשלים הספר דחייב, ורק נחלקו הראשונים בטעם החיוב, דדעת הרשב"א משום דלא חשיבי חק תוכות, ודעת המרדכי והר"ן משום דחק תוכות חייב בשבת. אבל בחק תוכות ממש כגון טשטוש דיו שנתייבש על קלף, וחקק בתוכו צורת אותיות בשבת, להרשב"א פטור דחקיקה לאו כתיבה הוא אף לענין שבת, ולהמרדכי והר"ן חייב דלענין שבת גם חק תוכות מיקרי מלאכה, דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכנ"ל.

